

Fejérdy Gergely

AUER PÁL, AZ ÁRNYÉKEMBER

A 20. századi magyar–francia kapcsolatok egy meghatározó szereplője*

Franciaország és Magyarország kétoldalú kapcsolatainak 20. századi történetét tanulmányozva a kutató lépten-nyomon Auer Pál nevébe botlik. Noha csak rövid ideig, 13 hónapig volt követ és meghatalmazott miniszter Párizsban, személye megkerülhetetlennek látszik a francia–magyar reláció közelmúltjának vizsgálatakor. Auer Pál leginkább ügyvédként, nemzetközi jogásként vált közvetítővé a két ország között, ám tanulmányai, irodalmi érdeklődése és kiterjedt baráti kapcsolatai is hozzájárultak ahhoz, hogy a francia–magyar kapcsolatok meghatározó szereplője legyen.

Auer Pál 1885-ben született Budapesten. Apja, alsóterényi Auer Róbert gabonakereskedő, tőzsdetanácsos, a kereskedelmi utazók egyesületének elnöke, a budapesti zsidó hitközség vezetőségi tagja volt, édesanyja Galitzeinstein Klára. Auer 1903-ban érettségizett az 1881-ben alapított fővárosi VII. kerületi Magyar Királyi Főgimnáziumban (a mai Madách Gimnázium).¹ Még abban az évben beiratkozott a budapesti Királyi Magyar Tudomány Egyetem jogi és államtudományi karára, négy évvel később itt szerzett doktorátust. 1907 és 1910 között Bécsben, Berlinben, Párizsban és Londonban folytatott tanulmányokat, majd az ügyvédi vizsga után 1911-ben nemzetközi jogi ügyekkel foglalkozó saját irodát nyitott Budapesten. Már 1914 előtt, jó francia, angol, olasz és német nyelvismeretének, számos nyugat-európai útjának, illetve édesapja kapcsolatainak köszönhetően több külföldi ügyfél kereste fel. Auer Pál kapcsolatban állt például dr. Halmos Károly kassai születésű, nála tizenöt évvel idősebb, Párizsban praktizáló ügyvéddel, aki már az I. világháború előtt sokat tett a francia–magyar kapcsolatok elmélyítéséért, különösen gazdasági téren.² Ez az ismeretség nem kis szerepet játszott abban, hogy 1920 elején, amikor egy rövid ideig Franciaország és Magyarország közeledett egymáshoz,³ Auer jogtanácsosi felkérést kapott több francia vállalattól. Így ügyvédként nyomon követte a Société française de navigation danubienne és a Schneider et Cie,⁴ a Creusot cég magyarországi tevékenységét, illetve képviselte a Magyar Általános Hitelbank francia

* A tanulmány a Bolyai János Kutatási Ösztöndíj támogatásával készült.

¹ Budapest Főváros Levéltára [a továbbiakban: BFL], VI. 502, d. VII. ker. 1903, 1, 05.06.2. Auer Pál (1903).

² Vö. TARDY Lajos: *Kis magyar történetek*, Kozmosz Könyvek, Budapest, 1986, 232.

³ Lásd például Jacques BARIÉTY: „L'accord révisionniste” franco-hongrois de 1920. *Histoire d'un mythe* = Les conséquences des traités 1919-1920 en Europe centrale et sud-orientale, szerk. Pierre Ayçoberry, Association des Publications près les universités, Strasbourg, 1987, 75–83.

⁴ Többek között az 1922-ben kelt francia diplomáciai iratok is tanúskodnak arról, hogy Auer valóban védte a Schneider et Co. érdekeit Magyarországon, lásd *Documents d'Archives français sur l'Histoire du Bassin des Carpates, 1918-1932: documents receuillis*, III., szerk. Magda Ádám – Mária Ormos, Akadémiai, Budapest, 2002, 49, 53.

részvényeseinek érdekeit.⁵ Bier Lili, ügyvédi irodájának egykori titkárnője a kommunista politikai rendőrségen 1952-ben tett vallomásaiban a teljesség igénye nélkül további, Auer által képviselt francia cégeket sorolt fel: a miskolci Vulkán Oxigéngyár, Belvárosi Udvar Rt., az albertfalvai L.C.H. Lakkgyár, a Lorilleux ház 1906-ban alapított nyomdafestékgyára, a Budacolor stb.⁶ Auer ez utóbbi részvénytársaság igazgatósági tagja is volt. Gazdasági körökkel és fontosabb, Magyarországon is érdekelt francia vállalatokkal fennálló kapcsolatainak súlyát bizonyítja, hogy 1928-ban a párizsi magyar–francia kereskedelmi kamara előkészítő bizottságában is megtaláljuk.⁷

Auer Pál ügyvédként, nemzetközi jogászként már fiatalon közismert volt franciabarát-ságáról, jó kapcsolatairól. 1918 végén a Károlyi Mihály vezette kabinet Párizsba való kiküldetését is fontolgatta.⁸ Auer ezt a lehetőséget politikai elkötelezettségének is köszönhet-e, hiszen tagja volt a Nemzeti Tanácsnak, amely 1918 októberében átvette Magyarország vezetését. Az 1919. márciusi események, illetve Auer óvatossága miatt végül a kiküldetési terv nem valósult meg. Miután 1921-ben a budapesti francia főbiztosság követséggé alakult, felkérték jogtanácsosnak. Auer ezt a pozíciót a két háború közötti időben végig betöltötte. Franciaorientáltsága azonban nemcsak ügyvédi tevékenységében nyilvánult meg, hanem irodalmi munkáiban is. Még az I. világháború előtt több verset és prózai művet publikált – álneven, sokszor franciaországi szerzőktől inspirálódva. Sőt gimnáziumi osztálytársa és barátja, Benedek Marcell bátorítására a műfordítással is megpróbálkozott. Jó kapcsolatokat ápolt a korszak magyarországi francia kultúra iránt különösen fogékony irodalmi köreivel, a Nyugattal és a rendszeresen Párizsban időző Ady Endrével is.⁹

Franciabarát magyar ügyvéd a két háború között

Auer Pál a budapesti francia követség jogtanácsosaként diszkréten ugyan, de részt vett a két ország hivatalos kapcsolatainak alakításában. Erről a már említett Bier Lili¹⁰ vallomásaiban például ezt írta: „Auernek eleven kapcsolata volt a francia követséghez, illetve a mindenkori francia követekhez és követség első beosztottjaihoz [...] Ezekkel Auer csaknem naponta tartotta az érintkezést. Naponta, vagy másnaponként járt át a követségre és informálta őket [...] Auer szerepéhez tartozott az is, hogy a francia követség beosztottjait összehozza az akkori politikai élet egyes vezetőivel. [...] Auer a háború [a

⁵ AUER Pál: *Fél évszázad, események, emberek*, Occidental Press, Washington, 1971, 89–90 (például az Union Européenne Industrielle et Financière vállalatot).

⁶ Állambiztonsági Szolgálatok Történeti Levéltára [a továbbiakban: ÁBTL], 3.2.4. K-1432, 20. f.

⁷ Magyar Távirati Iroda, www.mti.hu [a továbbiakban: MTI], *Hírchívtár*, 1920–1945, 1928. február 20., 9. f.

⁸ AUER: *Fél évszázad...*, 30. Andorka Rudolf vallomása szerint is: ÁBTL, 3.2.4. K-1432, 57. f.

⁹ Auer az „Avar Pál” és „Arató Pál” írói álneveket használta. Visszaemlékezéseiben említést tesz többek között a Pesti Naplóban megjelentett írásairól, lásd AUER: *Fél évszázad...*, 390–392.

¹⁰ Bier Lili (1902–?) 1921–1934 között az Osztrák Szociáldemokrata Párt tagja volt. Auer Pál ügyvédi irodájának titkárságát 1934-től 1944 márciusáig vezette. 1945 tavaszától a Szociáldemokrata Párt külügyi bizottságának titkára volt. Politikatörténeti Intézet, Politikatörténeti és Szakszervezeti Levéltár [a továbbiakban: PTI], 283f. 12. 1. f.17.

II. világháború] kitöréséig évenként kb. egyszer vagy kétszer, néha többször is utazott Franciaországba és Angliába.”¹¹

Valóban alig akadt olyan esemény a francia–magyar viszonyban e korszakban, amelyben Auer Pál közvetve vagy közvetlenül ne lett volna érintett. A követség rendszeres vendége volt, jól ismerte többek között a misszió vezetőit, Jean Doulet-ét, Maurice Fouchet-ét, Georges Clinchant-t, Louis de Vienne-t, Gaston Maugras-t, Pierre Guerlet-ét és Robert de Dampierre-t is. Kiváló kapcsolatokat ápolt más, Budapesten szolgálatot teljesítő vagy élő személyiségekkel, így többek között a kalandos életű Raoul Chélard kereskedelmi attaséval, az 1941-től Magyarországon szolgáló diplomata François Seydoux-val, François Gachot-val, a képzőművészeti főiskola tanárával, Aurélien Sauvageot-val, a neves nyelvészrel vagy az 1942-ben Budapestre érkező André Hallier katonai attaséval is.

Mindemellett Auer szinte kötelezően jelen volt a két háború között Magyarországra látogató francia gazdasági vagy a politikai személyiségek fogadásánál is. A Budapestre utazó képviselőkkel, szenátorokkal, befektetőkkel, ügyvédekkel, illetve a kulturális élet szereplőivel mind lehetősége volt találkozni. Sokakkal barátságot is kötött, mint például Ernest Pezet-vel. Auer visszaemlékezéseiben őt „a legkedvesebb, legmeghittebb” francia barátjaként emlegette.¹² Azt írja – vélhetően tévesen –, hogy 1923-tól ismerték egymást. Pezet levelezéséből inkább az látszik, Auer Pállal csak az 1930-as években kerültek kapcsolatba;¹³ a közép-kelet-európai ügyek iránt elkötelezett francia képviselő kollégái társágában ugyanis ezekben az években tett többször is látogatást Magyarországon. 1935 szeptemberében többek között Robert Schumannal egy csoportban érkezett Budapestre.¹⁴ A francia képviselők fogadásakor a legtöbb esetben Auer is jelen volt,¹⁵ így alakulhatott ki maradó kapcsolat Ernest Pezet-vel és a később Európa Atyjaként tisztelt lotaringiai politikussal is. Ezek a találkozások később, a II. világháború után külön jelentőséget kaptak.

Auer Pál több egyesületnek és társaságnak is tagja, esetenként vezető tisztviselője volt,¹⁶ így hivatalból is jelen volt a Franciaországgal kapcsolatos rendezvényeken. Például a Magyar Külügyi Társaság tagjaként az Yves Le Trocquer szenátort, az európai vámszövetség francia tagozatának elnökét fogadó bizottságban.¹⁷ Szintén részt vett 1938-ban Ulysse Fabre szenátor, a Budapesti Nemzetközi Vásáron bemutatott francia kiállításért felelős elnök által a Duna Palotában adott díszvacsorán is.¹⁸

¹¹ ÁBTL, 3.2.4. K-1432, 20. f.

¹² AUER: *Fél évszázad...*, 174.

¹³ Centre d’Histoire des Sciences Po, [a továbbiakban :CHSP], Archives d’histoire contemporaine, Fond Pezet, PE 9, dossier 6, Hongrie, Paul Auer.

¹⁴ Vö. FEJÉRDY Gergely: *Elfelejtett kapcsolat, Robert Schuman és Magyarország*, Valóság 2004/9., 58–66.

¹⁵ Padányi-Gulyás Béla történész–politikusként a kommunista politikai rendőrség előtt tett vallomása szerint Auer Pál a Magyarországra látogató francia képviselők fogadóbizottságában vezető szerepet vitt. Padányi-Gulyás az IBUSZ tisztviselőjeként 1928-tól részt vett a Franciaországból érkezők programjának szervezésében. Lásd ÁBTL, 3.2.4. K-1432, Tanúkihallgatási jegyzőkönyv, 69. f.

¹⁶ A teljesség igénye nélkül: Magyar Külügyi Társaság, Magyar Népszövetségi Társaság, Magyar Béke Egyesület, Nemzetközi Jogi Egyesület, Páneurópai Unió stb.

¹⁷ MTI, *Hírchívm*, 1920–1945, 1930. november 25., 9. f.

¹⁸ MTI, *Hírchívm*, 1920–1945, 1938. április 29., 20. f.

Auer franciaországi és közép-európai ismertségét tovább növelte, amikor elvállalta az 1925 decemberében kirobbant frankhamisítási botrányt követő perben a felperes képviselőjét.¹⁹ 1926 januárjában kapta a felkérést a követségen keresztül.²⁰ A francia Nemzeti Bank (Banque de France) ügyvédjeként különleges óvatossággal járt el, megpróbálva összeegyeztetni a két ország érdekeit. Magyarországon és Franciaországban is lelkesedéssel méltatta a sajtó Auer szakszerű, ugyanakkor hazafias, de franciabarát megnyilatkozásait.²¹ (Nem véletlen, hogy 1927-ben Horthy Miklós kormányzó nem ellenezte, hogy Auer elfogadja a francia Becsületrend lovagi keresztjét.)²² A hónapokig húzódó pereskedés alatt Auer a magyar–francia kapcsolatokban egyfajta „félhivatalos közvetítő” lett, és jelentős ismertségre tett szert, ami későbbi karrierje szempontjából sem volt elhanyagolható. Megjegyzendő azonban, hogy a frankhamisítási perben a magyar ügyvéd szerepe másodlagos volt, hiszen ebben a kérdésben a párizsi kormány által mutatott visszafogottság nem neki volt köszönhető. Franciaország vélhetően brit nyomásra és a magyarországi belpolitikai események kedvezőtlen fordulatától való félelem miatt nem erőltette a konfliktust Budapesttel.

Auer Pál a két háború között legnagyobb aktivitást a Richard Coudenhove-Kalergi féle Páneurópai Unió keretei között fejtette ki. Ellentétben a visszaemlékezéseiben található sorokkal, a magyar szekciónak csak 1930-tól volt elnöke, de már 1926-tól részt vett a munkájában.²³ A Paneurópai Unió lehetőséget adott a számára, hogy kapcsolatba lépjen nemcsak francia, de más európai országok az öreg kontinens államainak szorosabb együttműködése mellett elkötelezett személyiségeivel. Auer a magyar szekció nemzetközi ügyeinek felelőseként rendszeres részt vett a szervezet találkozóin. 1928 januárjában például az unió végrehajtó bizottságának franciaországi ülésén is jelen volt. Ez a találkozó az 1910-ben a nemzetközi békét előmozdítására létrehozott Carnegie Alapítvány párizsi termeiben zajlott. Az eseményen különösen jó lehetőség nyílt Auer számára, hogy elmélyítse francia kapcsolatait. Így többek között Louis Loucheurral a szervezet francia szekciójának vezetőjével került különösen baráti viszonyba. A párizsi nemzetgyűlés tagjának és több kormányban miniszteri posztot vállaló politikusnak, illetve nem utolsósorban a Sociéte générale d'entreprise (SGE) nagyvállalat²⁴ egyik alapítójának terveit messzemenően támogatta. Loucher ugyanis elsősorban a francia–német közeledést és a gazdasági alapon nyugvó európai egység tervét szor-

¹⁹ A perrel kapcsolatban lásd ABLONCZY Balázs: *A frankhamisítás. Hálók, személyek döntései*, Múltunk 2008/1., 29–56.

²⁰ Az akkori francia követ, Georges Clinchant kérte fel; vö. AUER: *Fél évszázad...*, 126–139.

²¹ A Petit Parisien budapesti tudósítója a nap hőseként emlegette 1926. május 22-én Auer Pált. Többek között kiemelte, hogy a magyar ügyvéd Franciaország őszinte barátja. Auer beszédét idézve kiemelte, hogy „ha van nemzet, amely a hazafias érzéseket értékelni tudja, az a francia, de hazafiságot nem lehet pénzhamisítással menteni. Franciaország sajnálattal látja ellenségei táborában a magyarokat.” MTI, *Hírchívtár*, 1920–1945, 1926. május 22., 12. f.

²² Vö. MTI, *Hírchívtár*, 1920–1945, 1927. augusztus 1., 19. f.

²³ KISS Henrietta: *Páneurópa-szekció Magyarországon (1926–1932)*, I., Valóság 2003/4., 51–60.

²⁴ Az 1899-ben alapított SGE 2000-ben a VINCI nevet vette fel, a legkülönbözőbb területeken (építőipar, közlekedés, energia stb.) ma közel 200 000 embernek ad munkát a világon. Lásd www.vinci.com/vinci.nsf/fr/histoire/pages/index.htm.

galmazta.²⁵ Szintén viszontlátta a Quai d'Orsay akkori vezetőjét, Aristide Briand-t is. Auer nagyra becsülte a francia politikust és messzemenően támogatta elképzeléseit,²⁶ lelkesen kiállt az 1929. szeptember 5-én a Népszövetség közgyűlése előtt bejelentett terve mellett. 1930. június 2-án a Páneurópa Unió magyar szekciójának közgyűlésén méltatta, és a budapesti kormánynak a Briand-memorandum néven ismert terv támogatását tanácsolta.²⁷

Auer a közép-európai országok összefogása mellett is lelkesen kiállt. 1932. február 12-én többek között a Páneurópai Unió magyar szekciójának elnökeként többedmagával nemzetközi konferenciát szervezett a Duna-medencei összefogás lehetőségének megvitatására. A felszólalók között volt Hantos Elemér, Lukács György, a cseh Václav Schuster, Hubert Ripka, a román Grigore Gafencu, az osztrák Georg Günther és még sokan mások. Ez a nemhivatalos tanácskozás létrehozta a Comité permanent pour le rapprochement économique des pays danubiens-t (Állandó Bizottság a Duna-menti Országok Gazdasági Közzeledéséért), amelynek elnöke maga Auer lett. A konferencia a franciák érdeklődését is felkeltette. Louis de Vienne követ Auer Pállal egyeztetett a kérdésben, és a tanácskozáson is részt vett. A diplomata az eseményről beszámolót küldött a Quai d'Orsayre, az eseményről több francia lap is tudósított.²⁸ Nem kizárt, hogy az 1932. február 20-án a külügyi tárcát is magához ragadó André Tardieu miniszterelnök ismerte ennek az informális tanácskozásnak a határozatait, de az kizárható, amit Auer Pál állít visszaemlékezéseiben, nevezetesen, hogy ez a konferencia közvetlenül alapját képezte volna néhány nappal később közzétett bejelentésének.²⁹ Az úgynevezett Tardieu-terv a budapesti találkozót függetlenül is előkészületben volt.³⁰

Auer Duna-konföderációs elképzelését – amely alapvetően barátja, a neves gazdasági szakember, ügyvéd Hantos Elemér³¹ koncepcióján alapult – megpróbálta a lehető legszélesebb körben terjeszteni. 1932 januárjában a Népszövetség hivatalos lapjában, a Journal de Genève-ben, amelynek budapesti tudósítója volt, hosszú elemzést közölt a témában, s többek között Franciaország szerepét és érdekeit is hangsúlyozta.³² Ugyanazon év márciusában az Agence Economique et Financière közölte Auernek az üggyhöz kapcsolódó cikkét.³³

²⁵ AUER Pál: *Beszámoló, Páneurópai Értesítő* I. (1928. április 20.), 1–2. Vö. Genèvieve DUCHENNE: *Esquisses d'une Europe nouvelle, l'euroépisme dans la Belgique de l'entre-deux guerres (1919-1939)*, P.I.E. Peter Lang, Bruxelles, 2008, 268–269.

²⁶ AUER: *Fél évszázad...*, 103–104.

²⁷ Auer beszédét külön lenyomatban is terjesztette a Páneurópai Unió magyar szekciója: *Páneurópai Értesítő* 5. (1930. június-július), 2.

²⁸ A *Le Temps* és a *Débats* című francia lapok is cikket közöltek az eseményről, vö. MTI, *Hírchívtár*, 1920–1945, Budapest, 1932. február 17., 37. f. (francia lapszemle).

²⁹ AUER: *Fél évszázad...*, 159–160.

³⁰ Catherine HOREL: *Cette Europe qu'on dit centrale. Des Habsbourg a l'integration européenne, 1815-2004*, Beauchesne, Paris, 2008, 362–364.

³¹ Hantos Elemér koncepciójáról lásd NÉMETH István: *Hantos Elemér közép-európai alternatívája az 1920–1930-as években*, Grotius, 2011. szeptember 12., www.grotius.hu/publ/displ.asp?id=JVUECH.

³² MTI, *Hírchívtár*, 1920–1945, 1932. február 10., 39. f.

³³ MTI, *Hírchívtár*, 1920–1945, 1932. március 16., 50. f. (francia lapszemle).

Szintén ebben a témában tartott előadást Párizsban 1932. május 10-én az Amitié International nevű szervezet francia szekciójának meghívására. Felszólalása nagy sajtóvisszhangot kapott. A franciaországi és magyarországi napilapok, vagy például a *Revue Mondiale* 1932. június 1-jei száma lehozta Auer teljes beszédét. A szöveghez írt kommentár külön hangsúlyozta, hogy a magyar ügyvéd Franciaország közvetítő szerepét fontosnak látja a Duna-medencei kérdések megoldásában.³⁴ 1934 januárjában, Jean Luchaire havilapjában, a *Notre Temps*-ban publikált Auer Pál *Franciaország és Magyarország* címen egy hosszabb cikket, amelyben többek között az Anschluss elkerülését Párizs és Budapest közös érdekének nevezte. Ausztria Németországhoz való csatolásának megakadályozásának egyedül módját abban látta, hogy Franciaország támogatásával Magyarország részleges határrevíziójának végrehajtása után egy dunai konföderáció alakul Közép-Európában.³⁵ Auer tökéletesen tisztában volt azzal, hogy az Anschluss nagy veszélyt jelent a környező országok számára is. Meg volt győződve arról, hogy a növekvő közép-európai német befolyást leginkább Franciaország tudja ellensúlyozni. Úgy vélte, egy regionális, elsősorban gazdasági együttműködés és hatékony francia támogatás lehet a gátja Németország keleti terjeszkedésének. Auer cikkeivel és a 1930-as években egyre gyakoribb nyugat-európai útjai alkalmával megpróbálta a párizsi kormányok és politikusok figyelmét ráirányítani arra a tényre, hogy a Duna-medence jövője és Franciaország sorsa szorosan összekapcsolódik. Egyre kevésbé voltak azonban illúziói, ez jól látszik leveleiből. Például 1938. február 17-én kétségbeesetten írt Ernest Pezet-nek: „Most jöttem haza Bécsből. Szörnyű, hogy az Ön országa lemond Ausztriáról, tehát egész Közép-Európáról. Minden erőfeszítésünk hiábavaló volt.”³⁶

Auer az Anschluszt követően is bízott abban, hogy a nyugati hatalmak, különösen Franciaország és Nagy-Britannia fellép Közép-Európa és ezen keresztül a kontinens békéje érdekében. 1939 augusztusában Párizsba, majd Londonba utazott, hogy a döntéshozókat befolyásos barátain keresztül informálja a Duna-medence helyzetéről.³⁷ Franciaországban a volt miniszter Anatole de Monzei-val, a nemzetgyűlés külügyi bizottságának elnökhelyettesével, Ernest Pezet-vel, illetve Bernard de Jouvenel jogász-újságíróval, a Briand-hoz közelálló, 1935-ben elhunyt Henry de Jouvenel képviselő fiával találkozott. Ez utóbbi közvetítésével a volt külügyminiszterrel, Yvon Delbos-val, illetve Alexis Léger-vel, a Quai d'Orsay főtitkárával is meg tudta osztani Európa, különös tekintettel a Duna-medence jövőjét illető aggodalmait.³⁸ A francia politikusok meghallgatták a nemzetközi hírű magyar ügyvédet, de a súlyosbodó külpolitikai viszonyok között javaslatait megvalósíthatatlannak tartották. A háború kirobbanása után Auer továbbra is

³⁴ MTI, *Hírcsúszó*, 1920–1945, 1932. június 21., 7. f. (francia lapszemle).

³⁵ MTI, *Hírcsúszó*, 1920–1945, 1934. január 19., 38. f.

³⁶ CHSP, Fond Pezet, PE 9. dossier 6, Hongrie, Auer Pál [francia nyelvű] levele Ernest Pezet-nek, Budapest, 1938. február. 17.

³⁷ AUER: *Fél évszázad...*, 196–198. Ezt az utazást megerősíti vallomásában Bier Lili is: ÁBTL, 3.2.4. K-1432, 21. f.

³⁸ Auer visszaemlékezésében Bernard de Jouvenelt tévesen képviselőként emlegeti, ami sohasem volt. Szintén nem helytálló, hogy Yvon Delbos 1939 augusztusában külügyminiszter lett volna, ekkor már Georges Bonnet vezette a tárcát. Vö. AUER: *Fél évszázad...*, 197.

jelentős szerepet játszott a francia–magyar kapcsolatokban. 1943. szeptember 12-én a Magyar Nemzetben *Franciák és magyarok* címmel írt cikkében pedig kifejezte, hogy különleges részvétellel és reménnyel tekint Franciaországra.

A budapesti francia követség tagjaival szoros kapcsolatban maradt ebben az időszakban is. Az 1940 augusztusában Magyarországra érkező, de 1942 novemberében hivataláról lemondó Robert de Dampierre követtel kiváló viszonyt ápolt, amiképpen a külképviselet többi beosztottjával is: például az 1942-ben Budapestre érkező katonai attaséval, André Hallier-val szintén baráti kapcsolatot épített ki. Rajta keresztül a szabad francia hírszerző körökkel is kapcsolatban állt egészen 1944. március 19-ig,³⁹ amikor is illegálisba vonult. Menekülésének az oka az volt, hogy neve szerepelt a német megszálló csapatokkal érkező Gestapo listáján. Bujdosása után 1945 tavaszán, mint Tildy Zoltán, Nagy Ferenc köreihez tartozó független kisgazdapárti politikus, már a hivatalos politika szintjén került közvetítő szerephe Franciaország és Magyarország között.

Magyar követként Párizsban

Auer Pál 1945 tavaszától tagja lett az 1944 decemberében összeülő Ideiglenes Nemzetgyűlésnek.⁴⁰ Ebben a minőségében már 1945. júniusban többedmagával szorgalmazta, hogy a lehető leghamarabb történjék meg a francia–magyar hivatalos kapcsolatok rendezése.⁴¹ Neve felmerült a francia–magyar irodalmi társaság újraalapításánál is.⁴² November 4-én Auert képviselőnek választották. A Független Kisgazdapárt tagjaként jó nemzetközi kapcsolatai miatt a parlament külügyi bizottságának elnöki posztját kapta. Még a választások előtt, 1945 nyarán felmerült a neve az ideiglenes kormány lehetséges külügyminisztereként, de sem ő, sem pedig a Szövetséges Ellenőrző Bizottság szovjet tagjai nem támogatták az ötletet.⁴³ Jó francia kapcsolatai miatt 1945 nyarán jövendőbeli párizsi követként emlegették. A Quai d'Orsayra beérkező jelentések gyakorlatilag 1945 júliusától mint a franciaországi magyar külképviselet majdani vezetőjét tartották számon. Igaz ugyan, hogy ekkor a párizsi posztot Auer Pál számára átmenetinek tekintették

³⁹ Ezt későbbi visszaemlékezések is megerősítik. Andorka Rudolf (1891–1961) diplomata és vezérkari tiszt, 1937–1938-ban a VKF-2 (a magyar katonai hírszerzés) osztályvezetője egyik állambiztonsági kihallgatása során külön kitért André Hallier-ra, akin keresztül Auer a de Gaulle vezette szabad franciákkal érintkezett: ÁBTL. 3.2.4.-K-1432, 63. f.

⁴⁰ A Független Kisgazdapárt 1945 márciusában összeállított jelölt listáján már szerepel: MTI, *Hírchívum*, 1945–1949, 1945. március 28., 25. f.

⁴¹ Auer és több magyar személyiség kívánságát André Cazes de Mondenard közvetítette a Quai d'Orsay felé. A francia külügyminisztériumba 1945-ben frissen felvételt nyert egykori (Németországból megszökött) hadifogoly a II. világháború alatt több évet töltött Magyarországon, felesége Szabolcs megye főispánjának, Eröss Jánosnak volt a lánya. De Mondenard felajánlotta szolgálatait a két ország kapcsolatainak rendezésére. Lásd Ministère des Affaires Etrangères, Archives Diplomatiques (La Courneuve) [a továbbiakban: MAE AD], 190QO Hongrie, vol. 31. levél, Paris, 1945. június 26., 6. f.

⁴² Magyar Nemzeti Levéltár [a továbbiakban: MNL], XIX-J-1-u, Gyógyösi 22. db. Pro memoria, Budapest, 1945. július 21.

⁴³ Lásd a Szociáldemokrata Párt főtítkárságán 1945. június 9-én keletkezett feljegyzést: PTI, 283.f. 12. vol. 7, 8. f.

külgügyi államtitkári kinevezése előtt.⁴⁴ 1945 szeptemberében a francia források Auer Franciaországba küldésének akadályozását látták abban, hogy a magyar jogásznak a szovjet katonai hatóságok nem adták meg a vízumot.⁴⁵ Párizsban a választások után szinte biztosra vették, hogy a felálló budapesti kormány öt küldi a követi posztra Franciaországba.⁴⁶ 1945 decemberében Robert Faure titokban Bécsből Magyarországra utazott, hogy előkészítse a francia követség felállítását, s ekkor Auer Pállal is tárgyalt. A magyar ügyvéd örömeinek adott hangot, hogy Franciaország várva-várt hivatalos képviselőjével beszélhet. Felhívta Faure figyelmét arra, hogy Magyarországon a kommunisták próbálják kiterjeszteni végzetes hatalmukat.⁴⁷

Magyarországon a külképviseltek vezetésének kérdése a II. világháború után pártpolitikai kérdéssé változott, az egyes politikai formációknak a fontosabb posztokra megváltak a maguk jelöltjei.⁴⁸ A párizsi követ személyéről szóló viták során többen attól féltek, hogy Auer Franciaországban azonnal emigrálni fog, lejárta az újonnan választott kormányt. Bier Lili vallomása szerint így érvelt például a szociáldemokrata Szakasits Árpád. Végül Auer és a párfőtítkárr között kompromisszumos megállapodás jött létre: Szakasits csak akkor volt hajlandó támogatni a kiszagza ügyvédet, ha maga mellé veszi a fiát első beosztottként. Auer végül hosszú huzavona után elfogadta az alkut.⁴⁹ Szakasits ekkor 29 éves fia – aki különben laza erkölcséről volt hírhedt – így került ki Franciaországba, ahol gyakorlatilag a követ megfigyelésével és hírszerzéssel foglalkozott egészen 1947 nyaráig.

Auer Pál visszaemlékezései szerint akkor kapott hivatalos felkérést a párizsi követség vezetésére, amikor Tildy Zoltán 1946. február 1-jén köztársasági elnök lett. Ez azonban vélhetően egy szóbeli megállapodás lehetett, mert végleges döntés csak 1946. március 19-én került nyilvánosságra. A budapesti francia követség ügyvivője ugyanis ezen a napon jelentette Párizsba a hírt.⁵⁰ Franciaország tíz napon belül megadta az *agrément*-t, és Auer 1946. május 2-án utazott el repülőgéppel Budapestről.⁵¹ Május 10-én⁵² Félix Gouin francia miniszterelnöknek adta át megbízólevelét. Auer Pál visszaemlékezései szerint a kormányfő a következő szavakkal köszöntötte az új követet: „A volt marseille-i ügyvéd örül, hogy egy volt budapesti kollégája kezét rázhatja meg, akinek nevét Franciaországban jól ismerik, és akiről tudják, hogy Franciaország kipróbált barátja.”⁵³

⁴⁴ MAE AD, 190QO Hongrie, vol. 3. 1392 sz. feljegyzés, Párizs, 1945. július 18., 51. f. Ezt erősíti meg: MAE AD, 190QO Hongrie, vol. 1. F. Malgrat titkos jelentése, Párizs, 1945. augusztus 21., 203. f.

⁴⁵ MAE AD, 190QO Hongrie, vol. 3. jelentés, Párizs, 1945. szeptember 18., 52. f.

⁴⁶ MAE AD, 190QO Hongrie, vol. 4. feljegyzés, Párizs, 1945. november 8., 21. f.

⁴⁷ MAE AD, 190QO Hongrie, vol 14. titkos jelentés, Párizs, 1945. december 28., 178. f.

⁴⁸ Lásd Gergely FEJÉRDY: *L'Europe francophone et la Hongrie au début de la Guerre froide. Les relations diplomatiques et culturelles entre les pays francophones de l'Europe occidentale et la Hongrie de 1944 à 1956*, Honoré Champion, Paris, 2014, 93–94.

⁴⁹ ÁBTL, 3.2.4.-K-1432, 24–25. f.

⁵⁰ MAE AD, 190QO Hongrie, vol. 3. szám nélküli távirat, Budapest, 1946. március 19., 78. f.

⁵¹ Az Orly repülőtérre ezen a napon érkezett: MTI, *Hírchívtár*, 1945–1949, 1946. május 2., 27. f. Auer táviratban értesítette Budapestet a követség átvételéről: MNL, XIX-J-1-k, Francia, 13. db. 15/b, 10. 61.989/6/1946.

⁵² Téves Auer Pál visszaemlékezésében a dátum: AUER: *Fél évszázad...*, 285. Vö. MTI, *Hírchívtár*, 1945–1949, 1946. május 10., 45. f.

⁵³ AUER: *Fél évszázad...*, 286.

Elutazása előtt Auer áprilisban interjút adott a Magyar Nemzetnek és a Kis Újságnak. Kifejtette a francia–magyar kapcsolatok fontosságát és abbéli reményét, hogy ennek elmélyítését meg tudja valósítani.⁵⁴ Auer valóban azon volt, hogy a két ország viszonyát megszilárdítsa, és a magyar békedelegáció tagjaként francia segítséggel eredményeket érjen el a tárgyalásokon. Noha illúziói nem voltak, úgy vélte: Franciaország egyfajta közvetítő hatalomként segítheti Budapestet abban, hogy a keleti blokkon belül bizonyos függetlenséget megőrizhessen, és a békekonferencián esetleg határmódosításokat érhessen el. Auer tervei megvalósítására megpróbálta meglévő ismeretségeit felhasználni és továbbiakkal kibővíteni. A külképviselet szerény anyagi lehetőségei ellenére is a francia politikai, gazdasági és kulturális elit jó részét ebédekre, vacsorákra, koktélokra hívta, ahol rendszerint Magyarország helyzetéről is szó esett. Az ekkor 15 rue de Berryben található követségi palotában magyar és külföldi személyiségek egyaránt megfordultak.⁵⁵ Auer visszaemlékezéseiben Maurice Thorez és Jacques Duclos kommunista képviselőkön kívül elsősorban az általa ismert diplomatákról, vállalat- és bankvezetőkről, tulajdonosokról tesz említést. Így többek között René Margot–Noblemaire–ról, a Nemzetközi Hálókocsitársaság elnökéről, Charles Schneiderről, a Schneider & Co. tulajdonosáról, Roberts des Abbayes–ről, a Creusot cég tulajdonosáról, a frankhamisítási botrány idején megismert pénzügyi szakemberek közül például Henri Collard–Hostingue–ról,⁵⁶ aki a Banque de France főfelügyelője volt. Auer a magyar kormánnyal teljes egyetértésben fontosnak tartotta a gazdasági kapcsolatok elmélyítését. Megérkezése után néhány héttel, 1946. május 31-én külön hangsúlyozta ezt a párizsi francia–magyar kereskedelmi kamara megnyitóján.⁵⁷

1946 júniusában a Washingtonba tartó, Párizsban néhány órát töltő kormánydelegációnak Auer elintézte, hogy találkozhasson Georges Bidault külügyminiszterrel. A párizsi diplomácia vezetőjével folytatott beszélgetésen elhangzott Magyarország szempontjából pesszimista szavak később mindenben megerősítést nyertek. Auer személyesen többször is látogatást tett a Quai d'Orsayn, többek között Bidault-val is egyeztetett a béketárgyalások idején. Az őt fogadó diplomaták (Jean Chauvel, Jacques Dumaine, Maurice Couvre-de-Murville stb.) mind jóindulatukról biztosították, de őszintén közölték vele, hogy Franciaország mozgásterére nagyon behatárolt. A szlovákiai magyarságot ért atrocitások miatt is kérte Auer a francia diplomácia segítségét. Ebben a kérdésben szintén őszinte választ kapott: Párizs nem léphet fel nyíltan Csehszlovákiával szemben.⁵⁸

A követ 1946 őszére kénytelen volt konstatálni, hogy Magyarország esetében a francia politika nem rendelkezik döntő befolyással. Az 1947. február 20-án aláírt békeszerződés a magyar kéréseket nem vette figyelembe, és Auert 1946 novemberében tett rövid budapesti látogatása megerősítette abban, hogy a Szovjetunió által megszállt országokban jelentősebb önálló külpolitikára aligha van esély. Ez utóbbi benyomása tovább

⁵⁴ MAE AD, 190QO Hongrie, vol. 7. Sajtószemle, Párizs, 1946. április 17 és 1946. április 23., 42., 54. f.

⁵⁵ AUER: *Fél évszázad...*, 287–290.

⁵⁶ Auer visszaemlékezésében tévesen „Colbard–Hostinque”: *Uo.*, 290.

⁵⁷ MAE AD, 190QO, Hongrie, vol. 7. Párizs, 1946. június 3., 107. f.

⁵⁸ FEJÉRDY: *L'Europe francophone et la Hongrie au début de la Guerre froide*, 143–147.

erősödött 1947 januárjában, miután visszatért Clevelandből, ahol a The Council on World Affairs és a Times szervezésében a Report from the World konferencián vett részt előadóként. Ezen az úton ismerkedett meg Maurice Schumann-nal, akivel élete végéig barátságban állt.⁵⁹

1946 őszétől Auer a magyar kommunisták egyre gyakoribb személyeskedő támadásával is kénytelen volt szembenézni. Ezek a legtöbbször alaptalan vádak esetenként a budapesti francia követ, Henry Gauquie Quai d'Orsaynek küldött jelentéseiben is visszaköszöttek.⁶⁰ Auer kénytelen volt a kétoldalú kapcsolatok területén felmerülő problémákat is kezelni, ilyen volt például a franciaországi magyar hadifoglyok és az idegenlégióba besorozottak kérdése. Utóbbi ügy megoldásában a jó kapcsolatokkal rendelkező franciabarát követnek sem sikerült valódi áttörést elérnie.⁶¹

Mindezek ellenére Auer elkötelezetten munkálkodott a két ország közötti jó viszony kialakításán, sőt fejlesztésén. Lelkesen fogadta például az öt felkereső szocialista képviselő Gérard Jouve-ot, aki a párizsi nemzetgyűlés tagjaiból álló baráti csoport felállításához kérte a magyar diplomata tanácsait. A magyarbarát képviselőket – akik között megtalálható volt René Coty, Maurice Schumann, Marc Scherer, Guy Mollet⁶² – a követ szinte mind személyesen is ismerte, és később is szoros kapcsolatban állt többükkel. 1947. május 25-én, egy nappal a csoport felállítása után Bidault külügyminiszter fogadta a magyar követet. Az eseményről készült jelentésének végén Auer így ír: „Végül meg kell említenem, hogy hivatalos látogatásom alkalmával szokatlan melegséggel arra kért [Bidault], hogy közöljem kormányommal, hogy számára különös öröm és boldogság hogy én [Auer] képviselem Magyarországot Párizsban.”⁶³ Szintén barátságáról biztosította a magyar követet Léon Blum ex-miniszterelnök 1947. május 23-i személyes találkozójukon.⁶⁴ Alig két héttel később Auer Pál már nem állt a párizsi magyar követség élén. Az egyre vészjóslóbb magyarországi események és Nagy Ferenc miniszterelnök kényszerű lemondása emigrációba kényszerítette.

1947. június 6-án, három nappal Nagy Ferenc lemondási nyilatkozatának aláírása után Auer Pál hivatalosan tudatta a Quai d'Orsayvel, hogy nem tekinti többé önmagát Magyarország követének. Ezt a döntéstét barátja, Tildy Zoltán köztársasági elnök tudomására is hozta, aki ez kénytelen volt nyugtázni.⁶⁵ 1947. június 7-i Le Monde címlapon hozta lemondás hírét.⁶⁶ Auer távozása követség éléről minden hivatalos tevékenységé-

⁵⁹ A konferencia programja és Auer Pál és Maurice Schumann levelezése: Fondation Charles de Gaulle (Párizs), Fond Maurice Schumann, F40.

⁶⁰ FEJÉRDY: *L'Europe francophone et la Hongrie au début de la Guerre froide*, 150.

⁶¹ *Uo.*, 151–157.

⁶² Lásd Auer jelentését: MNL, XIX-J-1-k, Francia, 5. db. 4/bd, 80/Biz-1947, Párizs, 1947. április 12. A teljes lista: MAE AD, 190QO Hongrie, vol. 24, nemzetgyűlési jelentés, Párizs, 1947. május 24., 97. f.

⁶³ MNL, XIX-J-1-k, Francia, 7. db. 5/b, 2457/pol-1947, Párizs, 1947. május 25.

⁶⁴ MNL, XIX-J-30-a, 18. db. 72/pol-1947, Párizs, 1947. május 23.

⁶⁵ MAE AD, 190QO Hongrie, vol. 4. 341. sz. távirat, Budapest, 1947. június 7., 38. f. Az ideiglenes ügyvivő Szakasits György 1947. június 7-én jelentette, hogy Auer Pál és a követség további munkatársai „meghatározatlan időre szabadságot kértek”: MNL, XIX-J-1-z, Párizs, 9 db, 5378. sz. távirat, Párizs, 1947. június 7.

⁶⁶ AUER: *Fél évszázad...*, 338.

nek végét jelentette, azonban az emigrációban informálisan továbbra is fontos közvetítő szereplő maradt a nem kommunista Közép-Európa és Franciaország között.

A magyar és közép-európai emigráció vezéralakja Franciaországban

Auer Pál lemondására Georges Bidault francia külügyminiszter levélben 1947. június 18-án válaszolt, ebben többek között kifejtette együttérzését, Párizs nem fosztotta meg a diplomáciai kiváltságoktól az önként lemondó követet. Auer Pál fáradozását a két ország jó viszonyáért Bidault azzal is meg akarta hálálni, hogy javasolta a köztársasági elnöknek: a volt követet tüntessék ki a Becsületrend parancsnoki keresztjével.⁶⁷ A Quai d'Orsay Auer diplomata-útlevelét is meghosszabbította, és rendszeresen kikérte tanácsát több ügyben, különös tekintettel a Franciaországba áramló magyar emigránsok ügyére. A francia külügyminisztérium egészen 1950-ig nem adott ki magyar menekülteknek vízumot a volt követtel való konzultálás nélkül.

Auer Pál ezt a különleges pozícióját – francia és magyar források szerint egybehangzóan – nem egy esetben személyes kereseti lehetőségnek is tekintette. A vízumok megszerzéséért, illetve egyes menekültek vagyonának megfelelő befektetése érdekében tett erőfeszítéseikért honoráriumot kért.⁶⁸ A francia rendőrség szerint Auer ebben az időszakban hivalkodóan jó anyagi körülmények között élt Párizsban, a VIII. kerületi Plaza Athéné szállodában. 1949-ben bejelentés alapján vízumkereskedelemmel gyanúsították meg. A rendőrség által folytatott vizsgálódás végül nem állapította meg Auer bűnösségét,⁶⁹ de a francia külügyminisztérium illetékes osztálya beszüntette a korábbi gyakorlatot, hogy a volt követ által aláírt okmányokat minden vizsgálat nélkül elfogadja.⁷⁰

Auer Pál a követség éléről való távozásától kezdve a franciaországi magyar emigráció vezéralakjává vált. Kiváló francia és angolszász kapcsolatain túl a kommunistaellenes magyar elitet jól ismerő, jó anyagi körülmények között élő személyként predestinálva volt a közvetítői szerepre. A CIA anyagi támogatásával a különböző politikai érzékenységű emigráns csoportokat egy szervezetbe gyűjtő „árnyékkormány”, az 1947 novemberében megalakult Magyar Nemzeti Bizottmány is meghívta tagjai közé. Az alelnöki pozíciót ajánlották fel neki, de ehhez Auer Pálnak az Egyesült Államokba kellett volna

⁶⁷ Auer 1947. július 1-jén kapta meg a kitüntetést. Ezt utódja, a kommunistákkal együttműködő Károlyi Mihály gróf felháborodással vette tudomásul. Budapest jegyzékben tiltakozott és az ügy még fél évvel később is szóba került. A Quai d'Orsay Auert arra kérte, hogy kitüntetését csak francia eseményeken hordja és ne hirdesse fennhangon. MAE AD, 190QO, Hongrie, vol. 3. jelentés, Párizs, 1948. január 5., 125–127. f.

⁶⁸ Például Berei Andor külügyi kommunista politikai államtitkár irataiban található, Mód Péter által írt jelentés tanúsága szerint: MNL, XIX-J-1-u, Berei Andor iratai, 8. db., 1949-es megszólítás és dátum nélküli titkos jelentés.

⁶⁹ Az esettel kapcsolatban lásd Auer Pál levelét: MNL, P2066 (Bakách-Bessenyei iratai), microfilm 1. dossier Auer, Párizs, 1950. február 22-én kelt levél, 331. f.

⁷⁰ Archives Nationales, Site Fontainebleau, 20030306 art 1. no. 1266598 Auer.

költöznie, amit ő visszautasított.⁷¹ Így végül ő lett a szervezet franciaországi képviselője.⁷² Auer sok esetben ezen a címen lépett érintkezésbe honfitársai érdekében a Quai d'Orsayvel, illetve más francia hivatalos szervekkel is. A volt magyar követ amerikai támogatással 1950 decemberében felvetette a Szabad Európa Bizottság francia verziójának felállítását is. Ezt a tervet azonban a francia kormány elutasította.⁷³

Auer a Magyar Nemzeti Bizottmány tagjaként és franciaországi megbízottjaként állt kapcsolatban a Szabad Európa Bizottsággal. 1954-től az Európai Rab Nemzetek Szövetsége (Assembly of Captive European Nations – ACEN) európai bizottságának elnökeként szintén kapcsolódott a New York-i székhelyű, CIA által finanszírozott szervezethez. Ebben a tisztségében az évente Strasbourgan megszervezett közgyűlések kapcsán Auer Pál kijárta a francia kormánynál, hogy a rendezvényt Franciaország területén bonyolíthassák le.⁷⁴

Emigránsként aktív szerepet vállalt a Winston Churchill és veje, Duncan Sandys által kezdeményezett Európai Mozgalomban is. A Páneurópai Unió volt vezető tagjaként a II. világháború után korábbi kapcsolatain keresztül ismét bekapcsolódott az öreg kontinens országai közötti szorosabb együttműködést szorgalmazók közé. Így elnöke lett az Európai Mozgalom magyar szekciójának, amely hivatalosan 1949 januárjában kezdte meg működését Párizsban. Auer ennek a címnek és jó angol-szász összekötetéseknek köszönhetően a szervezet nemzetközi végrehajtó bizottságának is tagja lett. Jelentős szerepe volt az 1949 májusában az Európai Mozgalom Közép-Kelet-Európai Szekciója (Section d'Europe centrale et orientale du Mouvement Européen, SECOME) létrejöttében, amely 1951-ben a Közép-Kelet-Európai Bizottság (Commission de l'Europe centrale et orientale, CECO) elnevezést kapta, és a strasbourgi Európa Tanács keretei között működött. Ez utóbbi testület elnökhelyetteseként egészen az 1960-as évekig számos esetben egyedül képviselte a vasfüggöny mögötti államokból származó, az európai egység gondolata mellett elkötelezett antikommunista emigrációt.⁷⁵

A Közép-Kelet-Európai Bizottság révén Auer rendszeres érintkezésben állt Hubert Ripka volt csehszlovák miniszterrel, Stefan Osusky volt követtel, a román Grigore Gafencu egykori miniszterrel, a lengyel Edward Raczynski gróffal, illetve Kajetan Morawskival. Nem egy esetben közös nyilatkozat formájában, levelekben vagy személyesen léptek kapcsolatba a francia és más nyugati állami vezetőkkel a régió általuk helyesnek vélt érdekeinek érvényesítése érdekében. Auer, aki a Duna-menti kis államok konföderációját élete végéig fontos célnak tekintette, a francia személyiségekkel folytatott beszélge-

⁷¹ MNL, P2066 (Bakách-Besseney iratai), microfilm 1. dossier Auer, New York, 1949. november 28. kelt levél, 356. f.

⁷² Uo., New York, 1950. január 27-én kelt levél, f. 336.

⁷³ Vö. FEJÉRDY: *L'Europe francophone et la Hongrie au début de la Guerre froide*, 319–320.

⁷⁴ Például 1956 februárjában Auer és Gafencu volt román miniszterrel közösen léptek kapcsolatba a Quai d'Orsayvel, hogy a szervezet közgyűlése megtartható legyen Strasbourgan: MAE AD, 248QO, Généralités, vol. 225. Feljegyzés a miniszteri kabinet számára, Párizs 1956. február 16., 16. f.

⁷⁵ Vö. FEJÉRDY Gergely: *Les Hongrois ayant rejoint le Mouvement européen en 1948, Öt Kontinens – Az Új és Jelenkori Egyetemes Történelmi Tanszék Tudományos Közleményei 2011/2.*, 129–139; FEJÉRDY Gergely: *La vision européenne de Pál Auer = Quelles architectures pour quelle Europe? Des projets d'une Europe unie à l'Union européenne (1945-1992)*, szerk. Sylvain Schirmann, P. I. E. Peter Lang, Bruxelles, 2011, 43–55.

téseiben több esetben nem csupán a magyar helyzetről, hanem a régióról is tájékoztatta partnereit. Gyakorta cseh, lengyel, szlovák stb. emigráns társai értékelését továbbította az illetékes francia személyekhez.⁷⁶

Auer Pál követi állásáról való lemondása után is rendszeres és jó kapcsolatokat ápolt a párizsi kormányok egyes minisztereivel, általában a külügyminiszterekkel. Bidault-n kívül barátság fűzte Robert Schumanhoz⁷⁷ és Maurcie Schumannhoz.⁷⁸ A Quai d'Orsayn továbbra is számos diplomatával találkozott rendszeresen. Esetenként tanácsát, illetve közbenjárását is kérték.⁷⁹ Így például 1955 februárjában, miután magyar emigránsok többször megzavarták a Franciaországba érkező román művészek fellépéseit, Jean Laloy személyesen kérte Auer Pált: vesse latba befolyását, hogy az éppen akkor Romániából érkező balett-táncosok fellépése zavartalan legyen.⁸⁰

Máskor Auer kérte francia személyiségek segítségét. Az 1956-os forradalom után a Magyar Nemzeti Bizottmány képviselőjében Etienne Manac'h és Jean Laloy jóvoltából kétszer is ajánlást kapott az ENSZ állandó francia képviselőjére.⁸¹ Auer ezt megelőzően a Quai d'Orsayn adta elő észrevételeit, többek között a magyar emigráció egységének fentartását hangsúlyozva.⁸² Jóllehet a forradalom után a Nyugatra menekült magyarok összetétele jelentősen megváltozott, Auer továbbra is megkerülhetetlen közvetítő maradt Közép-Kelet-Európa és Franciaország között. 1956 után leginkább a magyar ügy kapcsán szólalt fel. Több esetben a magyar emigráció vezetői kérésére audienciát kért a francia külügyminisztériumban.⁸³ 1961-ben Jean Laloyhoz fordult, hogy a francia ENSZ-nagyköveten keresztül érjék el: az afrikai államok képviselői a magyar ügy napirenden tartása mellett szavazzanak. Armand Bérard nagykövet a Quai

⁷⁶ Például François Seydoux-nak címzett, a közép-kelet-európai emigránsok kulturális tevékenységének támogatására való kérelem: MAE AD, 248QO, Généralités vol. 51. levél, Párizs, 1952. május 20. 1956 júliusában Auer a lengyelországi események miatt kívánt a külügyminiszterrel találkozni, Moravski volt lengyel nagykövet és a lett Grossvald társaságában: MAE AD, 248QO, Généralités, vol. 225. Párizs, 1956. július 16-án kelt 211. sz. feljegyzés, 75. f.

⁷⁷ A Magyar Nemzeti Bizottmány „külügyminisztere”, Bakách-Besseney György és Auer levelezéséből is kiderül, hogy a volt magyar követ beszámolt a francia külügyminiszterrel folytatott beszélgetésekről; például: MNL, P2066 (Bakách-Besseney iratai), microfilm I. dosszior Auer, Párizs, 1950. augusztus 3-án kelt levél, 287. f. Auer visszaemlékezésében is említést tesz Schumannal való találkozásáról: AUER: *Fél évszázad...*, 363.

⁷⁸ A magyarországi kitelepítések kapcsán fordult például Maurice Schumannhoz 1951-ben: MNL, P2066 (Bakách-Besseney iratai), microfilm I. dosszior Auer, Párizs, 1951. december 21-én kelt levél, 193. f. Később, Maurice Schumann külügyminisztersége idején (1969–1973) is levelezés folyt a francia diplomácia vezetője és Auer között. Alkalmanként személyesen is találkoztak.

⁷⁹ A Quai d'Orsay Auer Pál tanácsát kérte például egy Observerben megjelent cikk magyar szerzőjével kapcsolatban: MAE AD, 248QO, Généralités vol. 82. feljegyzés, Párizs, 1955. augusztus 5., 386. f.

⁸⁰ MAE AD, 190QO Hongrie, vol. 83. feljegyzés a miniszteri kabinetnek, 1955. február 1., 265. f.

⁸¹ MAE AD, 190QO Hongrie vol. 97. Párizs, 1956. november 9-én kelt levél, Louis de Guirignaud-nak, 88. f.; MAE AD, 190QO, Hongrie, vol. 98. Párizs, 1957. szeptember 11-én kelt levél Georges Picot francia ENSZ nagykövet részére, 88–89. f.

⁸² Vö. Gusztáv KECSKÉS: *La diplomatie française et la révolution hongroise de 1956*, Institut hongrois de Paris, Paris–Budapest–Szeged, 2005, 340–342.

⁸³ Így például 1960 áprilisában Varga Béla és Nagy Ferenc részére kért találkozót a Quai d'Orsayn: MAE AD, 190QO, Hongrie, vol. 98, Feljegyzés, Párizs, 1960. április 30., 248. f.

d'Orsay ajánló soraira, amelyben „a régóta barát” kifejezés is szerepelt, szívélyesen fogadta Auert.⁸⁴

A kétoldalú kapcsolatok szempontjából fontos említést tenni az 1955 áprilisában felálló Francia–Magyar Komitéról, amelynek számos illusztris vezetőségi tagja volt. Az Auer Pál által alapított szervezet kimondott célja a két nemzet közötti kulturális kapcsolatok elmélyítése volt. A 25 tagú választmányban Jules Romain elnökle mellett megtalálható volt többek között André Maurois, Robert Schuman, Maurice Schumann, Guy Mollet, Ernest Pezet, Antoine Béthouart, Raymond Aron.⁸⁵

Amint ez a teljességet nélkülöző névsor is jól mutatja, Auer a hivatalos személyek mellett az irodalmi és kulturális elittel is jó viszonyt ápolt. Levelezett többek között Albert Camus-vel, Raymond Aronnal is. Az újságírók közül Hubert Beuve-Meryvel, a *Le Monde* alapítójával még a két háború közötti időből baráti kapcsolatban állt. Nem véletlen, hogy az újság számos cikket is közölt Auertől. Az egykori magyar követ tudatában volt a média hatalmának, így megpróbálta saját álláspontját a legrangosabb újságokban megjelentetni, s nemcsak franciaországi, hanem angolszász napilapokban is.

Auer mindazonáltal az 1960-as évek második felétől, nyolcvanadik életévéhez közeledve egyre kevésbé tudta befolyását érvényesíteni a francia döntéshozók köreiből. Ennek egyik fő oka a generációváltás volt, a fiatalabb tisztviselők már kevésbé ismerték őt. A nemzetközi helyzet alakulásával a közép-európai antikommunista emigránsok szerepe is megváltozott. Auer mindezt érzékelve az általa mesterien alkalmazott diplomatikus stílust egyre kifinomultabb módon használta a magyarországi helyzettel kapcsolatban, írásaira visszafogottság volt a jellemző. A Péter János magyar külügyminiszter 1965. januári párizsi látogatása után készült jelentés erre utal is.⁸⁶ Mindez nem akadályozta meg abban, hogy levelezése, személyes találkozók révén élete végéig részt vegyen a francia–magyar és francia–közép-európai kapcsolatok alakításában.

Záró gondolatok

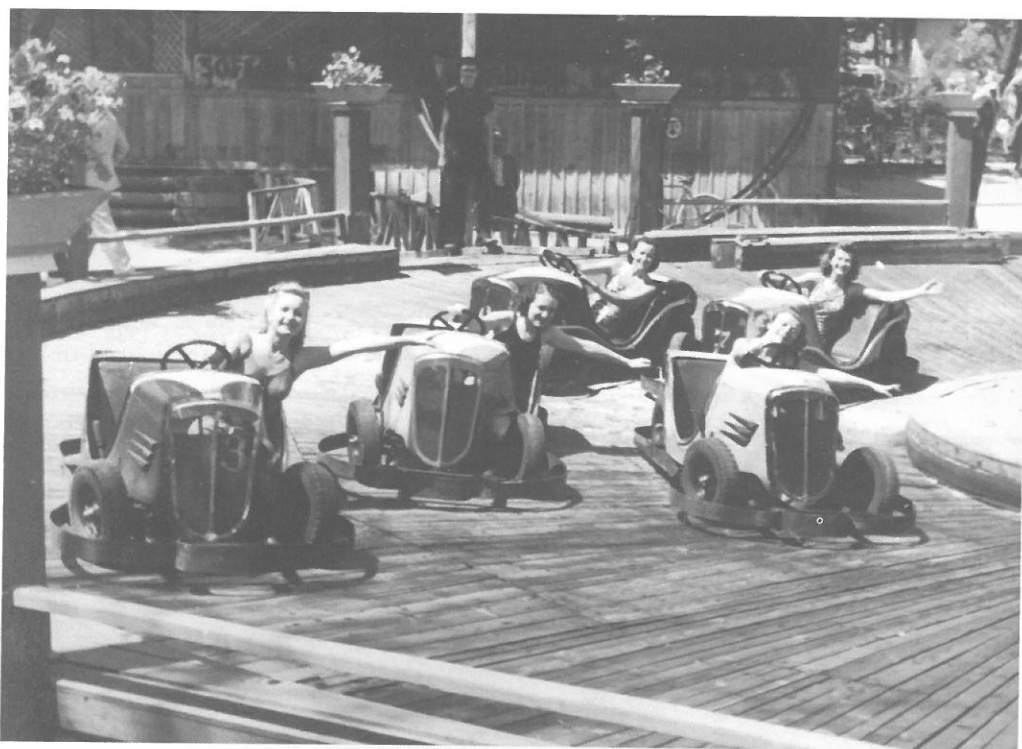
Összegzőképpen megállapítható, hogy a Párizsban 1978 nyarán, 93 éves korában elhunyt Auer Pál életútja kezdettől szoros viszonyban állt Franciaországgal. A kiváló nyelvtudás, az ügyvédi pálya, nemzetközi elkötelezettsége, a tanulmányok, a családi kapcsolatok, a politikai szerepvállalás, az irodalmi érdeklődés nem kizárólagosan, de mind jobban és jobban sodorták Nyugat és elsősorban Párizs felé. Auer két háború közötti tevékenységére és kapcsolatépítésére szervesen épült a franciaországi követi kinevezése, majd ebben az országban való megtelepedése. Emigránsként több mint 30 éven át, ha-

⁸⁴ Lásd Auer Pál töredékesen őrzött hagyatékában: Párizsban, 1961. március 29-én kelt levél Laloy aláírásával (a dokumentum másolata a szerző birtokában). Auer visszaemlékezésében is olvasható: AUER: *Fél évszázad...*, 386.

⁸⁵ A teljes listát lásd MNL, P2006 (Bakách-Besseney iratai), microfilm 1. dossier Auer, keltezés nélkül, 62. f. A komité megalakulása óriási felháborodást szült Budapesten, lásd FEJÉRDY: *L'Europe francophone et la Hongrie au début de la Guerre froide*, 495–496.

⁸⁶ GARADNAI Zoltán: *Iratok a magyar–francia kapcsolatok történetéhez (1963–1968)*, Gondolat, Budapest, 2008, 189.

láláig Párizsban lakott. A francia főváros nemzetközi pezsgése jó lehetőséget kínált Auer Pálnak, hogy a hidegháborús szembenállás közepette is félhivatalos státuszban tanácsadói, közvetítő szerepre tegyen szert a francia–magyar, de akár Közép-Kelet-Európa és Nyugat kapcsolataiban. Bármennyire kevésbé ismert 20. századi személyiség, neve rendszeresen előfordul a szakirodalomban a legkülönbözőbb összefüggésekben,⁸⁷ és lexikonokban is könnyen felelhetőek róla a legfontosabb információk. Jelen tanulmány a gazdag életműből egy szempontot: a francia–magyar kapcsolatokban játszott szerepét kiragadva, széleskörű kutatás eredményt összegezve szeretne hozzájárulni Auer Pál – és rajta keresztül a 20. századi magyar és egyetemes történelem jobb megismeréséhez.

Dodzsemezés a Vurstliban, 1940 (balra Szondi Biri – alias Szotyory Magdolna – színésznő, ekkoriban a Városi és az Erzsébetvárosi Színház tagja)

⁸⁷ A teljesség igénye nélkül említendő Haas György Auer Pállal kapcsolatban 2008-ban, halálának harmincadik évfordulóján született írása, amely tulajdonképpen gyakorlatilag Auer visszaemlékezésének minden kritika nélküli kivonata: HAAS György: *A magyar demokrácia diplomatája: Auer Pál*, Magyar Szemle 2008/9–10. (www.magjarszemle.hu/cikk/20081231_a_magyar_demokracia_diplomataja_aurer_pal). Auerről írásai-ban többek között Bóka Éva is említést tesz elsősorban az európai federalizmus melletti elkötelezettségét hangsúlyozva: BÓKA Éva: *Az európai federalizmus alternatívája Közép-Európában 1849–1945*, Dialóg-Campus, Budapest, 2011; BÓKA Éva: *Auer Pál európai federalizmusa = A Kárpát-medencei népek együttélése a 19–20. században*, szerk. Egry Gábor – Feitl István, Napvilág, Budapest, 2005, 387–412.

Légifotó a Hősök teréről, a Városligeti-tó környékéről és a Városliget bejáratáról, 1935

A Széchenyi gyógyfürdő melletti ivókút (más néven Szent István forrás) 1937-ben